

VŠEHRD

LIST ČESKOSLOVENSKÝCH PRÁVNÍKŮ

Ručení za vinu a za výsledek v osnově československého občanského zákoníku.

JUC. Karel Křepelka (Brno).

A. Ručení podle platného práva.

I. Zásadou XXX. hlavy obč. zákoníka, obsahující předpisy o povinnosti k náhradě škody a zadostiučinění jest, že škůdce podle § 1295 jest jen tehdy zavázán k náhradě škody, když je zaviněně způsobil. Mezi právními skutečnostmi, podmínujícími závazek k náhradě škody, musí tedy býti nejen jednání škůdcovo porušující povinnost právním řádem mu uloženou (§ 1305), ale také po volní stránce musí býti škůdci přičitatelné, buď že měl úmysl (§ 1294) protiprávní výsledek přivoditi, nebo nápadně zanedbal povinnost hrubou nedbalostí (§ 1331) nebo nedbal normální povinnosti a péče (§ 1297). Vina jest tedy odstupňována podle míry porušení povinnosti. Předpisy občanského zákoníka spočívají tudíž zcela zřejmě na principu ručení za vinu.

Z téže zásady vychází i právo francouzské. Podle čl. 1382 a 1383 Code civil každé jednání lidské, jež způsobí jinému škodu, zavazuje toho k náhradě, jehož činem, opomenutím nebo nedbalostí (non seulement par son fait, mais encore par sa négligence ou par son imprudence) škoda povstala.

V německém obč. zákoníku zásada ručení za vinu zřejmě vysvítá jednak z díkce zákona, který upíná povinnost k náhradě škody na nedovolená jednání¹⁾, jednak § 823, jenž stanoví povinnost k náhradě vzniklé škody toho, kdo úmyslně nebo z nedbalosti protiprávně poškodí tělo, zdraví, svobodu, vlastnictví nebo zvláštní právo jiného. Stejná povinnost stihá toho, kdo se prohřeší proti zákonu zaručujícímu ochranu jiného. Avšak i tu vzniká povinnost k náhradě jen v případě zavinění, je-li ovšem podle obsahu zákona možné i nezaviněné jeho porušení. Princip ručení za vinu je však právě v něm. obč. zákoníku dalekosáhle porušen předpisy, podle nichž ručí se za

¹⁾ P. Örtmann, Recht der Schuldverhältnisse 1048 sl.

vzniklou škodu buď vůbec bez zavinění jako na př. v §§ 278, 833 I., 835, jednak žádá se sice zavinění, ale škůdci se ukládá důkazní břemeno, že škodu nezpůsobil zaviněně. Tak v §§ 827, 828, 831, 832, 833 II., 834 obč. z. Obrácení důkazního břemene znamená ovšem značné omezení zásady ručení za vinu, neboť takový odvod je pro žalovaného neobyčejně obtížný, takže nezdarí-li se škůdci důkaz, ručí vlastně mnohdy bez zavinění.

Ve švýcarských obligacích stanoví princip ručení za vinu 99. čl. 1. větou, podle níž dlužník obecně ručí za každé zavinění.

II. Zásada ručení za vinu není však v žádném z uvedených systémů právních provedena naprosto důsledně. V určitých případech upíná právní řád vznik povinnosti k náhradě škody na jedinou právní skutečnost, na pouhý vnější vztah (škůdce) ke škodné události. Takovým je na př. vztah k osobě škodu způsobivší (Randa), vztah k jmění, v němž se škoda stala (Steinbach), Mauczka uvádí jako důvod právně relevantní příčiny škody (juristisch massgebende Ursache), čímž pouze odkazuje na právní skutečnosti v zákoně uvedené, ale otázky obecně neřeší. V žádném z těchto případů nevyžaduje se nějakého vnitřního, t. j. volního vztahu k škodné události — ručí se za výsledek (Veranlassungshaftung).

Jiné jsou však legislativní důvody, proč v právních řádech není důsledně zachován princip ručení za vinu. Kdyby se měl poškozený dle zásady ručení za vinu vždy držeti pouze škůdce, jenž mu škodu protiprávně a zaviněně způsobil, tu by ve většině případů buď vůbec náhrady nedošel, nebo by snadno zničil sociálně slabého, jenž škodu způsobil při uskutečňování zájmů hospodářsky zdatnějšího podnikatele. Je tedy legislativním důvodem ručení za výsledek předně zásada »cuius commodum, eius periculum«, podle níž padá zodpovědnost na toho, kdo čerpá z věci prospěch, kdo lépe může snášeti ztráty a podmínky pro vykoupení se z této zodpovědnosti.²⁾ K r a s n o p o l s k i³⁾ uvádí za důvod ručení za výsledek způsobení nebezpečí (Gefährdungshaftung) a v ostatních případech vypomáhá jmenovitě E h r e n z w e i g zásadou slušnosti a spravedlnosti (Princip der konkreten Biligkeit), jež jest obsažena v § 7 obč. z. Svrchu zmíněná římská zásada »cuius commodum, eius periculum« vztahuje se na jednoduché poměry hospodářské, zásada ohrožení hledí spíše k ručení ve velkých průmyslových, hospodářských a komunikačních podnicích. Obě tyto zásady vyslovují též legislativní postulát, jenž jest vlastně normou etickou a jenž se dá vyjádřit tak, že kdo má z nějaké činnosti prospěch, má též nésti risiko s činností tou spojené. V duchu této zásady žádá M a t t a j a⁴⁾ úpravu platného právního řádu neb aspoň zařízení a podporu ústavů pojišťovacích. R a n d a dokonce žádá rozšíření

²⁾ Demogue, Les obligations en general IV. 405 sl.

³⁾ Erörterungen aus dem öst. Schadenersatzrechte 13 sl.; Ehrenzweig, Recht der Schuldverhältnisse 55 sl.

⁴⁾ Das Recht des Schadenersatzes vom Standpunkte der Nationalökonomie 85.

platného zákona železničního z r. 1869 č. 27 ř. z. na veškeré závody a podniky velkopřumyslové.

Dalším legislativním důvodem ručení za výsledek je těžkost důkazu zavinění, jenž zejména v složitých poměrech života průmyslového a hospodářského by byl pro poškozeného neobyčejně obtížný.

Ačkoliv tedy zásada ručení za výsledek v mnohých směrech vyhovuje dnešním životním poměrům daleko lépe než zásada ručení za vinu, přece jak proti uzákonění principu neomezeného ručení za výsledek, tak proti extensivnímu výkladu výjimek na této zásadě v platném právu uzákoněných mluví ohledy hospodářské. Přesřlší rozšířené riziko podnikatelské by odvracelo od jakéhokoliv podnikání a znamenalo by ochromení průmyslového a hospodářského života. Následky zhoršených poměrů hospodářských by pak opět nejtíže dolehly na lidi hospodářsky slabé, k jejichž ochraně má v první řadě zásada ručení za výsledek právě směřovat. Z této úvahy vycházejí, M a t a j⁵⁾ přimlouvá se jen za rozšíření ručení podnikatele za pomocníky a to i tehdy, způsobí-li škodu bez ohledu na plnění podnikatelovo. D e m o g u e⁶⁾ vyslovuje se též pro omezený výklad norem založených na zásadě ručení za výsledek právě, že ze zájmu sociálního nemůže býti ve výsledku zcela vyloučen princip zavinění.

1. V původním obč. zákoníku byla zásada ručení za vinu prolomena jen dvěma předpisy, v podstatě to případy quasideiktů římského práva a to ručení hostinských, plavců a povozníků podle § 1316 za škody způsobené jejich lidmi na převzatých zavazadlech v jejich domě, plavidle neb vozidle a dále dle § 1318 ručí ten, z jehož bytu bylo něco vyhozeno neb vyřito nebo z jehož bytu spadla věc nebezpečně pověšená neb postavená, za způsobenou tím škodu. V těchto případech ručí hostinský, plavec, povozník neb majitel bytu výjimečně bez zavinění za škodu způsobenou třetí osobou jen na základě zákonem stanoveného poměru k osobě škůdce — ručí tedy za výsledek.

2. Vznůstající industrialisace, rozšíření železnic, v posledních letech i nebývalý rozmach automobilismu a vzduchoplavby přinesly řadu speciálních zákonů vycházejících z principu ručení za výsledek. Tak dle § 10b min. nař. z 14. IX. 1854 č. 238 ř. z. jsou dráhy povinny nahraditi veškerou škodu způsobenou stavbou železnice na veřejném nebo soukromém statku, ba ručí i za škody, které později, t. j. za provozu, někomu způsobily na pozemcích, stavbách a p. Dle tohoto nařízení ručí železnice i za škodu vzniklou neodvratnou náhodou — ovšem jen na nemovitostech — neomezeně dle zásady ručení za výsledek. Naproti tomu dle § 2 zákona z 5. III. 1869 č. 27. ř. z. »O ručení železnice za tělesné poškození a zabití lidí způsobené na železnicích« platí právní domněnka zavinění železnice, t. j.

⁵⁾ Das Recht d. s. v. St. der N. 24 sl.

⁶⁾ Les oblig. en general IV. 407.

železnice se osvobodí od povinnosti k náhradě jen tehdy, dokáže-li, že událost v dopravě škodu způsobivší byla způsobena neodvratnou náhodou nebo neodvratným jednáním osoby třetí, za níž dráha neručí nebo vinou sama poškozeného. Sahá zde tedy ručení za výsledek jen po vis maior. Dle §§ 45 a 46 zák. z 28. XII. 1887 č. 1. ř. z. z r. 1888 ručí podnikatel neb jeho zákonný zástupce za úraz dělníku způsobený, ježž přivodil plnomocník, zástupce nebo dozorce úmyslně a to v plném objemu dle §§ 1325—1327 obč. zák. Zásada ručení za výsledek je zde tedy značnou měrou omezena. Za jiné škody způsobené na těle neb na životě v provozu určitých v zákoně stanovených podniků ručí podnikatel osobám, jež jsou v služebném, námezdním neb učňovském poměru vůči němu, sice neomezeně dle zásady ručení za výsledek, ale co objemu náhrady nikoliv dle §§ 1325—1327, nýbrž hradí jen léčení a poskytuje zákonem stanovenou část důchodu poškozencova. Řidič neb vlastník automobilu dle § 2 zák. z 9. VIII. 1908 č. 162. ř. z. »o ručení za škody z provozování jizdních silostrojů« může býti osvobozen od povinnosti k náhradě škody jen tehdy, když dokáže, že »škodná událost byla způsobena zaviněním někoho třetího nebo poškozeného sama nebo že i při řádných a věcných opatřeních nemohla býti odvrácena a také nemůže býti dovozována z povahy stroje nebo ze zvláštního způsobu, ze selhání neb z nedostatku jeho činnosti«. Jest zde tedy ručení při t. zv. vnitřních nehodách, jichž příčina tkví v provozu samém, přísnější než u železnic, neboť ani neodvratitelností takové nehody řidiči neb vlastníci aut nemohou býti osvobozeni od povinnosti k náhradě. Při t. zv. vnějších událostech, jež z vnějška působí na provoz, jest zase ručení železnice přísnější, neboť k osvobození od povinnosti k náhradě musí dokázati, že taková událost byla neodvratná, kdežto dle automobilového zákona stačí důkaz zavinění osoby třetí nebo poškozeného sama. Zcela shodně se zákonem automobilovým upravuje náhradu škody vzniklé z provozu letadel zákon z 8. VIII. 1925 č. 172. Sb. z. a n.

3. Další průlom v zásadu ručení za vinu činí zcela v rámci resoluce I. věd. sjezdu č. právníků III. dílčí novela k obč. z. z 19. III. 1916 č. 69. ř. z., jež k ochraně občanstva před škodami způsobenými pomocníky podnikatelskými v § 159 (nyní § 1313a) o. z.) zavádí ručení podnikatele za zavinění zákonného zástupce a osob, jichž užívá k svému plnění.

Vedle těchto zákonů, jež upravují zvláště důležité poměry průmyslového a hospodářského života na základě zásady ručení za výsledek, vychází z této zásady ještě celá řada zákonů zemských, upravujících v rámci cí. pat. ze 7. III. 1849 č. 154. ř. z. povinnost pána honitby k náhradě škody způsobené honbou nebo zvěří a j.

Případy výjimečného ručení za výsledek jsou v našem právu tak četné, že M a u c z k a⁷⁾ nerozpakuje se prohlásiti ru-

⁷⁾ Rechtsgrund des Schadenersatzes 361 sl.

čení za výsledek za zásadu našeho práva, která ač nedochází svého výrazu všeobecně, přece má být analogicky užívána. Přivodění škody stačí k vzniku povinnosti náhradní i v těch případech, kde zákonný předpis žádá vinu. Výjimkou z této zásady jsou jen ony případy nezaviněného způsobení škody, v nichž podle zákona nevzniká povinnost k náhradě.

Proti názoru Mauczkově lze uvést, že ručení našeho právního řádu je stanoveno v §§ 1295 a 1306 obč. zák. a to zcela zřejmě na zásadě ručení za vinu, takže interpretace dle teorie Mauczkovy by byla přímo *contra legem*. Ony výjimečné předpisy obč. zák. spočívající na zásadě ručení za výsledek, právě tak jako speciální zákony, nutno pokládati za výjimky z pravidla a proto vykládati restriktivně.

B. Ručení podle osnovy z r. 1924.

Také osnova vychází ze zásady ručení za vinu, což vysvětluje § 1295, jenž dle osnovy zní: »Každý má právo požadovati od škůdce náhradu škody, kterou mu učinil ze zavinění.« Druhá část prvního odstavce platného § 1295 byla jako zbytečná vynechána, aby tím zřejměji vynikla zásada ručení za vinu v zákoně vládnoucí. Druhý odstavec byl pak přiřazen k § 1305, jenž pojednává o důsledku výkonu práva a kamž tedy systematicky patří. Rozvoj poměrů průmyslových a hospodářských však způsobil, že se v osnově rozmnožují a rozšiřují výjimky ručení za výsledek a to celkem v rámci návrhu Randova a resoluce I. věd. sjezdu českých právníků.⁸⁾

I. V § 1315 I. praví osnova shodně s platným § 1315, že kdo použil neschopné nebo vědomě nebezpečné osoby k obstarávání svých věcí, ručí za škodu, kterou tato někomu způsobila v této činnosti.

Dle důvodové zprávy ručí tu zaměstnavatel za neschopnou osobu dle zásady ručení za výsledek, za použití osoby vědomě nebezpečné ručí jen tehdy, věděl-li o její nebezpečnosti. Tímto výkladem je tedy rozšířena zásada ručení za výsledek i na první případ § 1315, jehož výklad v platném právu jest velmi sporný.

R a n d a⁹⁾ vykládá § 1315 tak, že v obou případech ručí zaměstnavatel pouze za vinu ve výběru nebo dohledu nad osobou škodu způsobivší, důkazní břemeno však stihá zaměstnavatele. Výklad tento vyvozuje ze souvislosti s § 1313, dle něhož za bezprávné činy jiného nikdo není zodpovědný, pokud na nich neměl účast, dále ze sněmovních protokolů, v nichž vysloveno, že principál sice jest první a vzdálenější příčinou škody, že však neručí tak přísně jako v právu francouzském dle čl. 1384 C. civil a konečně z původního textu »... wenn sich jemand wissentlich eine solche gefährliche; oder zu einem Geschäft eine untüchtige Person bedient...«, kdež středník má

⁸⁾ Publikace I. věd. sjezdu č. právníků B 16 sl.

⁹⁾ Die Schadenersatzpflicht 90 sl.

dle tehdejšího způsobu psaní jen funkci čárky, takže slovo »wissentlich« se vztahuje na oba případy. K tomu dlužno ještě upozorniti na § 264 obč. zák., dle něhož ručí poručník za škodu vzniklou tím, že si zřídil vědomě neschopné osoby.

Naproti tomu uvádí K r a s n o p o l s k i¹⁰⁾, že § 1315 se nemůže omezeně vykládat na základě principu ručení za vinu, protože dle původního návrhu Martiniho byl částí hlavy jednající o právech a závazcích vedlejších osob (Nebenpersonen) a teprve redakcí obč. zákoníka byl vřazen do hlavy obsahující předpisy o náhradě škody, takže jej nelze vykládat dle všeobecné zásady §§ 1295 a 1313, nýbrž dle zásady ručení za ohrožení (Gefährdehaftung). Proti tomu lze ovšem uvést, že pro interpretaci určité normy je jedině rozhodný platný právní řád a nikoliv snad jeho osnova. Další důvod své argumentace vidí v názoru redaktorů obč. zákoníka, že principál ručí za všechno nebezpečí. Proti tomuto důvodu však poradní protokoly výslovně uvádějí, že přes to nemá na principála býti vloženo ono přísné ručení práva francouzského čili že má ručiti pouze za vinu. Podobně i E h r e n z w e i g¹¹⁾ vyvozuje, že kdo užívá osoby neschopné k plnění svých záležitostí, ručí i bez jakéhokoliv zavinění za ni. Nezpůsobilý působí škodu výkonem služby, ke které nemá od počátku žádoucích znalostí nebo vlastností. Nebezpečí škody přivodí tedy ten, kdo ho najal a proto jest první vzdálenější příčinou vzniklé škody. Je tedy slušno, aby v tomto případě ručil dle zásady ručení za výsledek, jež také lépe hoví požadavku přísnějšího ručení podnikatele. Nebezpečná osoba poškozuje ne výkonem, ale při příležitosti svěřeného jí výkonu. Kdo jí užívá, může tedy býti zodpovědný jen tehdy, když věděl neb aspoň mohl vědět o jeho vlastnostech.

Ehrenzweigův výklad vzhledem k platnému právnímu řádu není přijatelný, neboť směšuje nazírání kausální s normativně-právním. Protože zaměstnavatel jest první nepřímou příčinou (ve smyslu kausálním) škody způsobené nezpůsobilým zaměstnancem a protože dle právní normy jest zaměstnavatel povinen k náhradě škody (důvod právně logický), nelze dojíti k právně-logickému důsledku, že zaměstnavatel ručí i bez jakéhokoliv zavinění za škodu způsobenou nezpůsobilým zaměstnancem. K takovému důsledku by bylo třeba, aby předně nějakou právní normou bylo stanoveno ručení zaměstnavatele bez omezení a dále in concreto škoda způsobená zaměstnancem.

Výklad Ehrenzweigův jest však legislativním důvodem pro uzákonění neomezeného ručení zaměstnavatele za výsledek, pro něž se vyslovil Randa,¹²⁾ I. sjezd vědecký č. právníků 1904,¹³⁾ Mataja¹⁴⁾ a j.

10) Erörterungen aus dem öst. Schadenersatzrechte 12 sl.

11) Schuldverhältnisse 622 sl.

12) Die Schadenersatzpflicht 90 sl.

13) Publikace I. věd. sjezdu č. právníků B 15, 17.

14) Das Recht d. S. v. St. der N. 121 sl.

V druhém odstavci § 1315 je stanovena povinnost majitele obchodu nebo podnikatele, který někoho zjedná k nějakému úkonu, k náhradě škody, kterou tato osoba učiní proti právu někomu jinému vykonávajíc jí svěřený úkon. Rozšiřuje tedy osnova ručení podnikatele za výsledek ještě dále i na škody způsobené pomocníky bez ohledu na jejich schopnost.

Legislativním účelem rozšíření podnikatelského risika bylo zabrániti, aby snad nezůstávala vzhledem k podřízenému postavení pomocníků nenahrazena škoda způsobená jimi při výkonu služby třetím osobám, zvláště za nynějších poměrů, kdy obecnstvo přichází ve styk s podnikatelem téměř výhradně prostřednictvím jeho pomocníků.

Osnově nejbližší stanovisko zaujímá z cizího zákonodárství čl. 1384 Code civil, který v prvním odstavci stanoví, že každý je odpovědný nejen za škodu, již způsobil vlastním jednáním, ale také za škodu způsobenou osobami, za něž ručí neb věcmi, které má pod svým dohledem. Podobně čl. 1797. stanoví ručení podnikatele (l'entrepreneur) za jednání osob, jichž používá. Dřívější praxe francouzská vykládala tento článek vzhledem k jeho souvislosti s čl. 1382 a 1383 v ten smysl, že podnikatel jest odpovědný jen, když je mu dokázáno zavinění. Nynější praxe zavedla však domněnku zavinění podnikateloiva, již může podnikatel vyvrátiti jen důkazem, že událost se stala náhodou (le cas fortuit) nebo vyšší mocí (la force majeure). Naproti tomu zmocněnci, jemuž svěřen pouze dohled, připouští se důkaz nedostatku zavinění. Platí tedy ve francouzském právu ručení podnikatele za výsledek, jež však spíše tkví v ideí užitku než v subjektivní ideí rozdělení nebezpečí.¹⁵⁾

Německé i švýcarské právo občanské stojí zřejmě na zásadě ručení za vinu. Podnikatel dle § 831 německého obč. zákoníka je povinen náhradou škody způsobené třetímu při výkonu práce zjednanými osobami jen v tom případě, když při výběru zjednané osoby, při přípravách, opatřování náradí nebo výkonu práce nedbá péče, kterou činnost neb provoz žádá anebo když škoda i při užití této péče by byla nastala. Předpis § 831 patří však mezi ony četné úchytky německého práva z principu ručení za vinu, v nichž podnikatele stihá důkazní břemeno, takže tento zhusta bude vlastně ručit za škodu nezaviněnou.

Dle čl. 55. švýcarských obligací podnikatel ručí za škodu způsobenou jeho zřízenci neb dělníky při výkonu jejich obchodních neb služebních prací, když nedokáže, že užil veškeré okolností přiměřené péče, aby odvrátil vzniklou škodu nebo že škoda by nastala i při užití této péče. Je tedy i ve švýcarském právu obráceno důkazní břemeno, podnikatel však ručí dle principu ručení za vinu.

II. V § 1316 je rozšířeno platné ručení hostinských poskytujících přístřeší, plavců, povozníků za škodu, kterou způsobí cestujícímu neb hostu jejich vlastní neb od nich přidělené oso-

¹⁵⁾ Demogue, Les obligations en general IV. 359 sl.

by na věcech vnesených nebo přeжатých, i na majitele lázní, ale jen takové, kteří koupajícím přenechávají kabiny a na majitele úschoven šatstva, co do věcí, které obyčejně se tam přinášejí neb odevzdávají.

Dikce platného § 1316 »v jejich domě, ústavu, vozidle« byla dle důvodové zprávy komisi příliš úzkou, neboť škoda může býti způsobena cestujícím zřízení hostinského, na př. i během dopravy zavazadel od nádraží do hostince. Konečně o ručení veřejných skladišť se vůbec osnova nezmiňuje, neboť § 1315 IV. praví, že tím se ustanovení, daná ve zvláštních zákonech, nemění a tedy zůstává i specialní zákon z 28. IV. 1889 č. 64. ř. z. v platnosti.

III. Místo ustanovení platného § 1317, jež celkem nemá významu, zavádí osnova dva nové §§ 1317 a 1317a), které znamenají vlastně nejznačnější rozšíření zásady ručení za výsledek navržené osnovou. Dle § 1317 ručí, kdo provozuje živnost ve velkém, zvláště továrnu, plavby, doly nebo lom a při tom používá páry, plynu neb jiné živelné síly (elektřiny, vody, horkého vzduchu a p.), vyrábí výbušné látky nebo jich používá při provozu, za skutečnou škodu způsobenou provozováním. Ručení zprošťuje se jen tehdy, prokáže-li, že tu byla neodvratná náhoda, vlastní zavinění poškozeného nebo zavinění někoho jiného, za něhož neodpovídá. Neodvratné náhody se však nemůže dovolávati, nastalo-li poškození jakostí, zařízením nebo vadnou činností použitých strojů.

Naproti tomu dle § 1137a), není-li živnost uvedeného druhu provozována ve velkém, může se podnikatel zprostiti ručební povinnosti, prokáže-li, že dbal při provozování pečlivosti obvyklé v obchodu a živnosti nebo požadované platnými předpisy. Při tom má soudce posouditi, zda jde v konkrétním případě o provozování ve velkém či v malém. Osnova ponechává tedy vytvoření hranice mezi oběma druhy podniků judikatuře, neboť dle důvodové zprávy pokládala komise stanovení kriteria, jako je tomu na příklad ve správním právu, za příliš schematické.

Dle platného práva ručí podnikatel za škodu, vzniklou provozem své živnosti úředně schválené na nemovitém majetku sousedovu pouze dle §§ 364a) a 364b), jež stanoví povinnost k náhradě škody způsobené i bez zavinění překročením mezí legálních servitut. Dle §§ 1325—1327 ručí podnikatel za poškození na těle neb usmrcení jen pokud se mu dá přičísti k vině a právě tak ručí dle zák. z r. 1887 č. 1. ř. z. z r. 1888 za úraz způsobený zaměstnancovi úmyslně plnomocníkem, zástupcem neb dozorcem. Uvedeným zákonem o úrazovém pojištění byla stanovena povinnost majitelů podniků v zákoně taxativně vypočtených (hutí, doly, loděnice, lomy, závody stavební, podniky, ve kterých se užívá nebo vyrábí třaskaviny, v nichž se užívá síly elementární a j.) pojistiti osoby, jež jsou v poměru pracovním, služebním neb učňovským k podnikateli. Subjektem pojištění je zde však nejen podnikatel, nýbrž i pojištěný zaměstnanec, který jest dle zákona povinen část ($\frac{1}{10}$) pojišťovací

prémie hraditi. Subjektem náhradové povinnosti čili t. zv. nositelem pojištění, v případě úrazu jest ústav pojišťovací. Povinnost jeho nenastává dle zákona jen v tom případě, když pojištěnec si přivodil úraz úmyslně. Co do objemu je povinnost pojišťovny omezena pouze na útraty léčení a na důchod zákonem stanovený.

Osnova souhlasně s dnešní judikaturou zjišťuje potřebu zákonného ručení a proto zavádí ve smyslu Randova návrhu, přijatého do resoluce I. vědeckého sjezdu č. právníků r. 1904 ručení velkých podniků, provozovaných s používáním živelných sil, za výsledek a to až po ručení za vyšší moc. Podnikateli byl připuštěn důkaz o skutečnostech zprošťujících ručení v mezích zákona o povinném ručení železnic, t. j. o neodvratné náhodě. V právní teorii i praxi jest ovšem pojmové vymezení neodvratné náhody velmi sporné. Dle teorie subjektivní¹⁶⁾ jest neodvratná náhoda událost, které se nedalo předejít ani nejpečlivější opatrností, která v konkrétním případě může býti rozumně žádána. Proti této teorii převládá dnes teorie objektivní, dle níž při stanovení pojmu neodvratné náhody jest rozeznávati vnitřní a vnější události. Zda je událost vnitřní, zjistíme tím, že postupujeme od příčiny k příčině a leží-li poslední příčina ještě v provozu, jde tu o událost vnitřní, s níž dle teorie objektivní vždy spojuje právní řád povinnost k náhradě. Teprve když je zjištěna nějaká příčina, která z vnějška působí na provoz, vyvstává otázka, zda v konkrétním případě nastane či nenastane povinnost k náhradě. Právní řád zprošťuje pak škůdce od povinnosti náhradní zpravidla jen tehdy, zdaří-li se mu důkaz, že škoda vznikla vnější neodvratnou událostí.¹⁷⁾ Událost ta pak ve svém vzniku nebo následcích buď se vůbec nedá lidskými silami odvrátiti — absolutní neodvratnost, nebo se dá pouze přiměřenou péčí a prostředky odvrátiti, ale obzvláštní péčí neb prostředky, jež vůbec poskytuje věda nebo praktická zkušenost, by se dala odvrátiti — relativní neodvratnost.

Osnova v § 1317 i. f. praví, že podnikatel zprošťuje se ručení jen tehdy, prokáže-li, že tu byla neodvratná náhoda, vlastní zavinení nebo zavinení někoho jiného, za něhož neodpovídá. Ručení podnikatele jest zde odstupňováno celkem shodně s ručením železnic. Jest tedy vyvozovati, že osnova přiklonila se k teorii objektivní a že k zproštění povinnosti náhradové stačí důkaz podnikatele, že škoda byla způsobena vnější a to relativně neodvratnou událostí, jak ustáleně rozhoduje judikatura v případech stejně odstupňovaného ručení železnic.¹⁸⁾ Podnikatel má býti totiž vyzbrojen všemi opatřeními jež věda a praktická zkušenost poskytují a připraven na náhody, jež v podniku jeho druhu se někdy vyskytují. Dojde-li přes to ke

¹⁶⁾ R a n d a, Die Schadenersatzpflicht 110 sl.

¹⁷⁾ D e m o g u e l. c. IV. 406 sl.

¹⁸⁾ Rv VI. 123/10, Rv III. 106/9, Rg Entsch. 93, 305. Randa, Die Schadenersatzpflicht 112, D e m o g u e, Les oblig. en general IV. 466.

škodě, neručí již za ni. Kdyby měl být zproštěn povinnosti ručební jen v případech, v nichž by se náhoda vůbec lidskými silami nedala odvrátit, což by se stalo zřídka, znamenalo by to pro podnik přílišné riziko, jež by hospodářsky ochromilo podnikavost.

Tomuto výkladu nasvědčuje i poslední věta § 1317, dle níž neodvratné náhody nemůže se podnikatel dovolávat, nastalo-li poškození jakostí, zařízením nebo vadnou činností použitých strojů. Další dikce poslední věty »nebo vadnou činností použitých strojů« jest však v přímém rozporu s předcházejícím textem § 1317, neboť osnova nevymezující příčinu této vadnosti stanoví ručební povinnost podnikatele i v případech, kdy vadná činnost použitých strojů byla způsobena vnější nějakou živelní pohromou, na př. zemětřesením. V takovém případě dle poslední věty § 1317 by tedy ručil podnikatel i za neodvratnou náhodu, za niž však dle předposlední věty téhož odstavce ručiti nemá.

Osnova rozšiřuje ručení podnikatele za škody způsobené provozem podniku na nemovitostech v poměru k §§ 364 a) a 364 b) i na případy, kdy škoda nevznikla překročením obvyklé míry legálních servitut. Dikce osnovy, podle níž vůbec podnikatel ručí jiným za skutečnou škodu provozem podniku vzniklou, ve spojení s citací §§ 1325, 1327 a 1332 osnovy, vzbuzuje však pochybnosti, zda se nemá povinnost podnikatele vztahovat jen na škody způsobené na těle nebo životě.

Dále rozšiřuje osnova ručení podnikatele na osoby, jež utrpí provozem podniku škodu, ač nejsou k podnikateli v žádném poměru. Případy ty nejsou však v praxi příliš časté.

Naproti tomu ručení podnikatele vůči zaměstnancům, kteří jsou nejvíce a nejpříměji ohroženi, zůstává osnovou vůbec neupraveno, neboť § 1317 a) II. stanoví, že nároky zaměstnanců v podniku podle zákona na úraz pojištěných na náhradu škody posuzují se podle zákona o úrazovém pojištění.

S hlediska sociálního by zaměstnancům více prospělo rozšíření objemu náhrady pojišťovacími ústavy vyplácené na míru stanovenou §§ 1325, 1327, 1331 obč. zák.

V zákonodárství švýcarském podle spolkového zákona z 24. VI. 1902 čl. 27 podobně je upraveno ručení vlastníka elektrického zařízení za usmrcení, zranění nebo poškození, pokud nedokáže, že škoda nastala vyšší mocí, zaviněním třetího nebo poškozeného sama. Všeobecné ručení podnikatele však uzákoněno není.

Podobně upravuje rakouský zákon z 23. VI. 1922 č. 348 (Elektrizitätsweggesetz) otázku ručení elektráren poškozeným vlastníkům usedlostí, jež byly obtíženy právem vedení a služebnostmi ve prospěch vedení. Škody způsobené však jiným osobám jest posuzovati podle občanského práva.

V právu německém ručení podniků průmyslových a železnic za škodu způsobenou jich provozem jest upraveno zákonem ze 7. VI. 1871 na zásadě ručení za výsledek a to v témž roz-

sahu jako ručení železnic v našem právu. Dále dle § 907 obč. z. nesmí vlastník na pozemku ničeho zřizovati, dá-li se s jistotou čekat, že zařízení to by mělo nedovolený účinek na užití sousedního pozemku. Bylo-li zařízení zavedeno po zákonu s dovolením úřadů, může se též zastavení toho zařízení státi, když se škodlivé následky dostavily později.

Značné rozšíření ručení podnikatelova mělo by ovšem hospodářsky za následek také zvýšení premií o odpovědnostním pojištění, na což zejména upozornili zástupci pojišťoven v subkomitétu poradního sboru pro otázky hospodářské, takže uzákoněním § 1317 dnešní úhrný příjem premií, 50 milionů Kč, by se zvýšil asi pateronásobně. Jest tedy velmi nejisto, zda § 1317 osnovy, jenž prakticky znamená celkem jen malé rozšíření podnikatelského rizika, nebude zamítnut z důvodů hospodářských.

Pro malé podniky, pro něž princip ručení za výsledek by znamenal velké finanční zatížení, je zachován v § 1317 a), princip ručení za vinu, ale důkazní břemeno je obrácené. Podnikatel může se totiž sprostíti povinnosti ručební důkazem, že dbal při provozování pečlivosti obvyklé v obchodu a živnosti nebo požadované platnými předpisy.

Proti zařazení §§ 1317 a 1317a) osnovou do rubriky »O ručení za jednání jiných« možno uvést, že rozsah ručební povinnosti zaměstnavatelovy (podnikatelské riziko) podle §§ 1317 a 1317 a) značně překračuje ručení za jednání jiných, neboť podnikatel má ručiti nejen za škodu způsobenou svými zástupci a zaměstnanci, nýbrž za skutečnou škodu provozováním podniku způsobenou.

Konečně § 1317 a) IV., dle něhož ručení železničních podniků a vlastníků, řidičů a podnikatelů vozidel poháněných silou strojní, upravují zvláštní zákony, vzhledem k § 1315 IV., jenž stanoví, že se nemění ustanovení daná ve zvláštních zákonech, lze považovati za zbytečný.

IV. V § 1320 rozšířila osnova ručení majitele zvířete luxusního v ručení za výsledek, stanoví v prvním odstavci, že za škodu způsobenou zvířetem ručí ten, kdo zvíře chová. Kdo však má domácí zvíře k svému výdělku, nebo ke své výživě, sprostí se povinnosti k náhradě, prokáže-li, že dbal pečlivosti v pospolitém životě potřebné, opatruje zvíře a dohlížeje na ně. Stran ručení za zvíře užitkové z důvodů sociálních je tedy zachován princip ručení za vinu, pouze důkazní břemeno je přesunuto a je připuštěn důkaz povinné pečlivosti, jenž sprostňuje povinnosti ručební. V praxi je ovšem tato zásada velmi omezena četnými předpisy o ochraně polí proti poškození zvířaty (min. nař. z r. 1860 č. 28, zem. zák. z 12. X. 1878 č. 76 pro Čechy, z. z. z 13. I. 1875 č. 12 pro Moravu, z. z. z 30. V. 1875 č. 21 z. z. pro Slezsko), jež spočívají na zásadě ručení za výsledek. V právu francouzském v čl. 1385 je uzákoněno bezvýjimečné ručení majitele zvířete za výsledek. V obligačním právu švýcarském v čl. 56 ručí majitel za škodu zvířetem způsobenou, nedokáže-li, že opatroval zvíře péčí okolností přiměřenou nebo že by škoda

nastala i při této péči. Zůstává mu však regres, když zvíře bylo rozdrážděno jiným, nebo zvířetem jiného. Je i zde tedy uzákoněna zásada ručení za vinu, jen důkazní břemeno je přeneseno na majitele zvířete.

V právu německém § 833 stanovil zásadu bezvýminečného ručení majitele zvířete, avšak novelou z 30. V. 1908 byl zaveden též způsob ručení jako v naší osnově.

Rozsah náhrady škody podle osnovy je však rozšířen také §§ 1308, 1309, jimiž osnova snížila věkovou hranici rozhodnou pro civilní odpovědnost na 7 let. Podle § 1310 může však soudce nalézt dle slušného uvážení jen na částečnou náhradu, nemohl-li nedospělý dopouštěje se škodlivého jednání posouditi, jaké bude míti následky.

Podobně německému právu podle §§ 827 a 828 neručí ten, kdo nedosáhl 7. roku, za škodu jinému způsobenou a podobně i ten, kde nepřekročil 18. roku, nebyl-li při bezprávném činu vědom sobě zodpovědnosti z toho činu.

Objem náhrady škody v případech ručení za výsledek je určen v § 1324, podle nějž. byla-li škoda způsobena ze zlého úmyslu nebo z hrubé nedbalosti, jest poškozený oprávněn žádati plné zadostiučinění, jinak — a to jsou právě případy ručení za výsledek — zpravidla jen odškodnění.

Prenájomný statut mesta Bratislavy.

(Pokus o soustavný výklad.)

Dr. J. P ř e n o s i l (Bratislava).

(Dokončení.)

III.

Rozvázání nájemního poměru se děje dle statutu buď řádnou výpovědí nebo zrušením (zpravidla okamžitým) nájemní smlouvy. Kdy který kontrahent je oprávněn použiti mimořádného práva zrušovacího, jsme ukázali už shora. Zde jen několik slov o řádné výpovědi. Řídí se jednak

- a) p o v a h o u b y t u (rodinné, kancelářské, veřejným účelům sloužící místnosti a pod.), jednak
- b) v ý š k o u č i n ě z e a k o n e č n ě i
- c) d o b o u, na kterou byl nájem uzavřen.

Tak p ů l r o č n í výpovědní lhůtu statut předpisuje

1. při bytech privátních, jen když úhrnné roční nájemné přesahuje částku 800.— Kč (§ 5, odst. 1., bod 1.);

2. při místnostech, označených v bodě 2. cit. §, jakými jsou zejména: advokátní kanceláře bez bytu, obchody, obchodní kanceláře a agentury, sýpky a půdy těmto sloužící, stáje, kolny, sklepy (vyjma vinných), pokud tvoří samostatný náj.